

Людмила Володимирівна Луценко,
заступник начальника управління,
начальник відділу дошкільної освіти,
кадрової та соціальної роботи
управління освіти Алчевської міської ради,
м. Алчевськ, Україна

Ірина Володимирівна Педько,
вихователь-методист КЗ ЦФРД № 40
«Червоні вітрила»
м. Алчевськ, Україна

УДК 37.064.1:376-056.45

ПРОЕКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті розглядається поняття «одарені діти» і досвід роботи КУ ЦФРД № 40 «Альоні паруса» г. Алчевська по створенню індивідуально-орієнтованої розвиваючої середовища, яка є сприятливою для розвитку одареності дошкільників.

Ключові слова: одарений дитина, індивідуально-орієнтоване середовище, актуалізація одареності, сфера одареності, варіативність і інваріантність.

This article deals with the notion of “gifted children” and the experience of MI CFDC № 40 “Chervoni vitryla” Alchevsk and the creation of the individually-oriented developmental environment which promotes the development of gifted preschoolers.

Key words: gifted child, individually-oriented environment, updated talent, talent areas, variance and different variability.

Кожна дитина від народження має певні задатки, що розвиваються у процесі її дорослішання. Обдарованість дитини, як системна якість, характеризує психіку дитини в цілому. При цьому необхідно наголосити, що особистість та її ціннісні орієнтири передбачають розвиток тієї чи іншої грані обдарування та визначають, як буде реалізовано її потенціал.

Обдарованість – це певна норма розвитку дитини, яка сприймає навколишній світ як активний і допитливий дослідник-експериментатор: не боїться зробити щось вперше, адже не знає, що раніше це вважалося неможливим. Досягнення, що демонструє дитина з раннього віку, вражають дорослих не стільки результатами, скільки фактом їх проявів.

На думку відомого фахівця, доктора психологічних наук, професора Д. Богдаєвської, обдарованість забезпечує прогрес та вищі досягнення психіки. Тому обдарованість є метою розвитку дитини.

Характерною ознакою високого творчого потенціалу дитини є яскраво виражена пізнавальна потреба. Однією з головних умов реалізації цього потенціалу є створення умов для активної діяльності та розвитку особистості кожної дитини. Часто буденне, емоційно знебарвлене, нетворче середовище, в якому перебуває дитина у ранньому віці, гальмує розвиток її талантів. Відомо, що, чим більше дитина бачить, чує й переживає, тим більше вона знає та засвоює і, як результат, тим ефективніша і продуктивніша її діяльність. Разом

із накопиченням досвіду розпочинається розвиток здібностей дошкільників.

Прогресивні тенденції сучасного суспільства спонукають вчителів приділяти більше уваги проблемам формування творчої особистості й реалізації індивідуально-орієнтованого підходу до освіти дітей, активно сприяти вихованню інтелектуально-творчої еліти та здорової нації. Тому в дошкільних закладах вихователі створюють умови для пошуку, підтримки й самореалізації інтелектуально та творчо обдарованих дітей. Освітній процес, орієнтований на дитину, має заохочувати її вірити у власні сили, бути собою, спонукати до реалізації здібностей, спонтанного й щирого самовираження, внутрішньої активності і, як наслідок, розкриття творчого потенціалу.

Такий підхід може бути успішно реалізованим у спеціально організованому індивідуально-орієнтованому ігровому розвивальному середовищі, як основному компоненті культурно-освітнього простору дошкільного закладу та сім'ї, з опорою на потенціал провідної діяльності обдарованої дитини дошкільного віку.

Особливе значення в організації індивідуально-орієнтованого середовища набуває проектування та апробація інноваційних технологій для розвитку мислення, стійкого пізнавального інтересу, а також використання інтелектуально-ігрового середовища для реалізації права кожної дитини на якісну та доступну освіту, забезпечення рівних стартових умов для повноцінного фізичного та психічного розвитку дітей, як основи для успішного навчання у ЗНЗ й розвитку особистості дитини.

Індивідуально-орієнтоване середовище, в якому обдарованість могла б актуалізуватися, повинно мати такі особливості:

- високий ступінь невизначеності та потенційної багатоваріативності (багатство можливостей). Невизначеність стимулює пошук особистих орієнтирів, а не прийняття уже готових. Багатоваріативність забезпечує можливість знаходження шляхів розв'язання. Окрім того, таке середовище повинно мати чинники креативної поведінки та її результати;

- предметно-інформаційне збагачення середовища. Припускає наявність необхідного (максимального) матеріального та інформаційного ресурсу, доступність і спектр предметів у певному середовищі, можливість будь-якого їх використання;

- активізація трансформаційних можливостей предметно-просторового середовища. Предметно-просторове середовище повинно бути пристосовано до будь-яких неочікуваних перетворень;

- гнучкість у використанні часу, засобів та матеріалів. Передбачає відсутність прямих рекомендацій. Надання дошкільникам можливостей самостійно ставити задачу, обирати час, послідовність, засоби її розв'язання;

- поєднання індивідуальної ігрової та дослідницької діяльності з її колективними формами. Обдаровану дитину необхідно навчати не лише індивідуальної, але й колективної творчої діяльності.

Складність і специфіка діяльності з обдарованими дітьми вимагають залучення різних фахівців – практичних психологів, вчителів-логопедів, музичних керівників, інструкторів з фізичної культури та педагогів, які й забезпечують діяльність у нашому Центрі.

У процесі діагностування дітей у нашому закладі, ми виявили наступне: результати показали достатню велику кількість дітей з високим і вище середнього рівнем інтелекту та креативності. Це вимагало від нас окреслення задач у системі роботи з обдарованими дітьми. За результатами діагностики ми виділили:

- створення системи цілеспрямованого виявлення та відбору обдарованих дітей;
- створення максимально сприятливих індивідуально-орієнтованих умов для інтелектуального розвитку обдарованих дітей у навчальному процесі та у вільній діяльності;
- створення умов для реалізації обдарованими дітьми творчих здібностей у процесі навчально-вихідницької та пошукової діяльності;
- стимулювання творчої діяльності обдарованих дітей;
- надання кваліфікованої психолого-педагогічної допомоги батькам обдарованих дітей;
- обмін учителів досвідом щодо діяльності з обдарованими дітьми.

Для створення індивідуально-орієнтованого середовища необхідно виділили наступні сфери обдарованості дитини.

Інтелектуальна сфера:

- дитина вирізняється швидкістю та чіткістю мислення, спостережливістю, довготривалою пам'яттю;
- охоче та добре вчиться, знає більше за однолітків і вміє практично застосовувати знання;
- виявляє неординарні здібності у розв'язанні задач;
- виявляє виражену та різнобічну допитливість;
- часто з «головою поринає» у виконання того чи іншого заняття;
- вирізняється вмінням швидко формувати та добре висловлювати думки.

Сфера академічних досягнень:

- читання: дитина багато читає, має та активно використовує багатий словниковий запас, добре розуміє та запам'ятовує прочитане;
- математика: дитина проявляє інтерес до обчислення та вимірювання, легко виконує математичні операції, проявляє розуміння математичних відношень.

Творчість:

- дитина допитлива та зацікавлена у процесі, здатна з «головою поринати» у цікаву діяльність, заняття;
- демонструє високу продуктивність, часто виконує завдання по-своєму;
- винахідлива у зображувальній діяльності, іграх, у використанні матеріалів та ідей;
- часто висловлює різні ідеї стосовно конкретної ситуації;

- здатна продукувати оригінальні ідеї;
- здатна по-різному підійти до проблеми або до використання матеріалів.

Спілкування та лідерство:

- дитина легко пристосовується до нових ситуацій;
- інші діти обирають її партнером в іграх та заняттях;
- у колі незнайомих людей зберігає впевненість у собі;
- легко спілкується з іншими дітьми та дорослими;
- проявляє ініціативу в спілкуванні з однолітками;
- бере на себе відповідальність, що нехарактерно для її віку.

Сфера художньої діяльності (зображувальне мистецтво):

- дитина виявляє інтерес до візуальної інформації;
- проводить багато часу за малюванням та ліпленням;
- демонструє випереджальні вміння;
- усвідомлено будує композицію картини або малюнка;

- роботи оригінальні та сповненні індивідуальністю автора.

Музика:

- дитина виявляє інтерес до музичних занять;
- чуйно реагує на характер і настрої музики;
- легко повторює короткі ритмічні такти.

Сфера рухів:

- дитина виявляє великий інтерес до діяльності, що потребує тонкої та точної моторики;
- має добру візуально-моторну координацію;
- любить рух (біг, стрибки, лазання);
- чудово утримує рівновагу під час виконання рухливих вправ;
- має виключну фізичну силу, демонструє високій рівень основних рухливих навичок.

Ми дійшли висновку про першочергову необхідність створення певних умов для розвитку обдарованості у наших дітей. Надалі ми організували діяльність за наступною схемою.

Рис. 1. Схема створення умов для розвитку обдарованості

Вихователі нашого закладу прагнуть розкрити обдарованість у кожній дитині, тому наполегливо працюють над забезпеченням умов для стимулювання та розвитку здібностей дітей, зокрема:

- у групах створюється атмосфера, відкрита для пошуку та експерименту;
- вихователі орієнтовані на подання власного прикладу творчості;
- виявляється інтерес до проявів дитячої творчості;
- використовуються індивідуально-орієнтовані моделі взаємодії з дітьми;
- інтегруються види діяльності дітей: предметно-практична, сенсорно-пізнавальна, спортивна, музична, образотворча, комунікативно-мовленнєва, соціокультурна;
- вихователі сприймають дитячу творчість, як цінність, бережливо ставляться до результатів дитячої творчості.

Створюючи індивідуально-орієнтоване розвивальне середовище вихователі нашого закладу орієнтуються на сферу обдарованості, до якої належить дитина. Це є розгорнуте ігрове середовище, що створює для дитини можливість розвиватися у багатьох напрямках, варіювати та додавати власні. Широкий спектр можливостей для впровадження пошуково-дослідницької діяльності у сфері живої та неживої природи. Для дітей образотворчого спрямування в групах створено різні зони для самостійної художньої діяльності, наповнені традиційними і нетрадиційними предметами творчості, що стимулюють творчий пошук дитини.

Особливим є напрямок гурткової діяльності з обдарованими дітьми. Для цього у Центрі створено і працює низка гуртків, робота яких, спрямована на розвиток особистих здібностей дітей. Для дітей з інтелектуальними здібностями працює гурток «Пізнайлик», яким керує практичний психолог, спрямовуючи його діяльність на розвиток формування мислення, спостережливості, обсягу пам'яті у дітей. Діти, які мають здібності у сфері художньої діяльності, розвиваються у гуртку «Берегиня», яким керує вихователь з багатопрофільними творчими здібностями. Вона надає дітям можливість розвиватися не лише у традиційних напрямках, а й пізнати цікавий світ бісероплетіння, макраме, квілінгу та інших технік. Для дітей, які мають здібності у сфері музики, музичні керівники організували вокальний гурток «Соловейко», дитячий оркестр «Яксравинка» та хореографічний

гурток «Веселка». Діти, які займаються у цих гуртках, щорічно беруть участь у міському конкурсі дитячої творчості «Пролісок».

Робота у Центрі фізичного розвитку дитини вимагає від нас особливої уваги щодо розвитку спортивних нахилів дітей. Для цього в Центрі створено та працюють (8 років) секції настільного тенісу, художньої гімнастики, степ-аеробіки та легкої атлетики. Їх вихованці мають певні успіхи: вони постійні призери міської спартакиади «Перші кроки». Кращі наші випускники продовжують займатися у гуртках та секціях міста, серед них: народний хореографічний ансамбль «Юний металург», циркова студія «Феєрія», дитячі спортивні школи міста. Ми підтримуємо контакти з керівниками цих закладів і відслідковуємо успіхи наших вихованців. Імена кандидатів у майстри спорту з настільного тенісу Євгена Фурсова та Олександра Конигіна занесено у літопис Центру. Ми також пишаємося призерами Всеукраїнських турнірів зі спортивної гімнастики Марією Могильною та Анастасією Медведєвою.

Діяльність з обдарованими дітьми – це кропітка праця вчителів, яку неможливо виміряти цифрами. Найголовнішою її ціллю є розвиток та підтримка обдарованих дітей, від чого у кінцевому підсумку залежить наше майбутнє.

Використані літературні джерела

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля». – Тернопіль, Мандрівець. – 2013.
2. *Лейтес Н. С.* Вікова обдарованість школярів. – М.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 320 с.
3. *Ожегов С. І., Шведова П. Ю.* Тлумачний словник російської мови: 80 000 слів і фразеологічних висловів / Російська академія наук. Інститут російської мови ім. Виноградова. – 4-е вид., доп. – М.: ООО «ІТІ-Технології», 2003. – 944 с.
4. *Савенков А. І.* Обдаровані діти в дитячому садку і школі: Навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – М.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 232 с.
5. Словник практичного психолога / Сост. С. Ю. Головін. – Мінськ: Харвест, 1998. – 800 с.
6. *Сластенін В. А., Подимова Л. С.* Педагогіка: Інноваційна діяльність. – М., 1997.